

EVROPSKA KOMPANIJA (SE)

REZIME: U ovom radu autor se bavi pitanjem evropske kompanije, počev od prve ideje o njenom nastanku kao privrednog društva tipa akcionarskog društva, sa transnacionalnim i nadnacionalnim karakteristikama. Ovo praktično znači da evropska kompanija treba da postoji i posluje na teritoriji više država a da njena celokupna pravna regulativa bude izvan nacionalnih zakonodavstava i važi za sve delove evropske kompanije koji se nalaze u različitim državama Evropske Unije. Pošto se pokazalo da je nemoguće ustanoviti nadnacionalnu pravnu regulativu, autor se, dalje bavi pitanjem razgraničenja nadnacionalnog i nacionalnog putem sistema upućivanja i opcija. Posebno je, u ovom radu, iskazano dužno interesovanje za osnivanje evropske kompanije, za upravljanje istom, kao i za njen prestanak.

Ključne reči: Evropska kompanija, nacionalno, nadnacionalno, osnivanje i odgovornost.

1. UVODNE NAPOMENE

Davne 1948. godine nastala je ideja da se stvori nadnacionalno privredno društvo u formi akcionarskog društva u cilju uklanjanja trgovinskih barijera, kao i usklađivanja ekonomskih i pravnih aspekata poslovanja.¹

Od prve ideje, pa sve do donošenja Uredbe (Pravila) o Statutu evropske kompanije – SE (2001. godine) proteklo je više od pedeset godina intenzivnog rada nekoliko ekspertskih timova.²

U toku izrade Statuta evropske kompanije odustalo se od ideje da celokupna regulativa evropske kompanije bude nadnacionalna i pristupilo se koncepciji da se pojedina pitanja prepuste regulisanju od strane država članica EU. Ovakav du-

* Docent na Slobomir P. Univerzitetu, Republika Srpska

¹ Ideja je nastala u okviru Udruženja za međunarodno pravo.

² Savet Evropske Unije doneo je Uredbu (Pravilo) o Statutu evropske kompanije (SE) br. 2157/2001 dana 8. oktobra 2001. godine, koja je objavljena u, , S1. Listu EZ“, br. L 294 od 10. novembra 2001. godine.

alistički način regulisanja bio je neophodan, s obzirom na već postojeća različita nacionalna zakonodavstva, koja su se morala uvažiti.

Razdvajanje nacionalnog i nadnacionalnog, izvršeno je u Statutu evropske kompanije putem opcija i upućivanja.

Sistem opcija omogućava da se značajne razlike, koje postoje u nacionalnim zakonodavstvima po pitanju kompanijskog prava, prevaziđu na taj način što se omogućava sloboda izbora između različitih rešenja.³

Putem sistema upućivanja, navedeno razdvajanje vrši se na taj način što Statut evropske kompanije upućuje na primenu nacionalnog prava države na čijoj je teritoriji registrovano sedište kompanije, ukoliko određena pitanja nisu regulisana ovim Statutom. Statut evropske kompanije upućuje i na direktnu primenu određene direktive Evropske unije kada je to potrebno.⁴

2. OSNIVANJE EVROPSKE KOMPANIJE (SE)

Evropska kompanija se može osnovati na teritoriji EU u formi akcionarskog društva, na način i po postupku koji je utvrđen u Statutu evropske kompanije.

Najniži osnivački kapital SE iznosi 120.000 evra, s tim što države mogu utvrditi i veći kapital. Kapital je podeljen na akcije (deonice).

SE se osniva i registuje prema pravu države na kojoj će imati sedište. Obaveštenje o registraciji SE, kao i o prestanku i njenom brisanju se objavljuje u Sužbenom listu EU. Obaveštenje sadrži naziv, broj, datum i mesto registracije SE, datum i mesto objavljivanja i naziv publikacije, registrovanu kancelariju i njen sektor aktivnosti. Ako dođe do izmeštanja sedišta SE u drugu zemlju članicu EU, takvo izmeštanje ne dovodi do prestanka SE ili do stvaranja novog pravnog lica.

Danom registracije, SE stiče svojstvo pravnog lica.

Za radnje koje su preduzete u ime SE pre registracije od strane privatnih lica, preduzeća ili drugih pravnih lica, a koje ne budu priznate i prihvaćene od strane SE posle registracije, odgovaraju lica koja su ih preduzela.

³ Kao primer sistema opcija, najčešće, se navodi mogućnost izbora načina izrade i kontrole završnih godišnjih računa o poslovanju kompanije, ili izbor jednog od više načina učešća zaposlenih u upravljanju kompanijom, odnosno izboru modela formiranja organa kompanije (jednodomni ili dvodomni) itd.

⁴ Statutom evropske kompanije utvrđeno je da će se po pitanju dostupnosti informacija o finansijskom stanju društva a radi zaštite interesa akcionara i poverilaca, direktno primenjivati Četvrta direktiva EU kojom je regulisana ova problematika. Isto se odnosi i na Sedmu direktivu EU koja je sastavni deo Četvrte direktive.

2.1. Načini osnivanja

Osnivači SE mogu biti akcionarska društva i/ili društva sa ograničenom odgovornošću,⁵ na jedan od sledećih načina:

1. Pripajanjem (fuzijom), u skladu sa trećom Direktivom Saveta EU (78/855 EEZ) od 9. oktobra 1978. godine, kojom se zahteva, pored ostalog, da se izvrši sudska ili upravna kontrola zakonitosti fuzije, što podrazumeva da se ispita postojanje i ispravnost svih neophodnih dokumenata, kao što su ugovor o osnivanju, odluke skupštine i dr. Ovde se, dakle, radi o spajanju najmanje dva društva iz različitih država EU (uz osnivanje novog društva), kao i pripajanjem jednog društva drugom.

U Statutu SE utvrđeno je da kompanije koje se spajaju moraju izraditi nacrt uslova spajanja koji obuhvata sledeće:

- ime i sedište svakog društva koje se spaja, kao i sedišta koja se predlažu za SE,
- uslovi prenosa akcija u SE,
- od kog datuma će posedovanje akcija SE omogućavati akcionarima da učestvuju u dobiti i drugim posebnim uslovima koji bi mogli da utiču na takvo pravo,
- statut SE,
- druge elemente za koje se opredele društva koja se spajaju.

Za svako društvo koje se spaja objavljuje se, u nacionalnom Službenom listu te zemlje, sledeće:

- vrsta, naziv i sedište svakog društva koje se spaja,
- registar u kome se nalaze dokumenta i podaci koji se traže prema Prvoj Direktivi 68/151 EEZ.⁶
- ime i sedište koji su preloženi za SE i dr.

Skupština svakog privrednog društva koje se spaja treba da odobri nacrt uslova spajanja.

Zemlje članice čija se društva spajaju moraju svojim nacionalnim zakonodavstvima da urede zaštitu interesa:

- poverilaca društava koja se spajaju,
- vlasnika obveznica društava koja se spajaju,
- vlasnika hartija od vrednosti, koji imaju posebna prava u društvima koja se spajaju.

Kada je u pitanju postupak spajanja, značajno je naglasiti da u svim zemljama članicama EU čija se privredna društva spajaju, sud, notar ili drugi nadležni

⁵ Osnivači mogu biti i kompanije kojima je to svojstvo priznato nacionalnim zakonodavstvima država u skladu sa ugovorom o osnivanju EU.

⁶ To su: konstitutivni akti, imena zastupnika društva, upisani i uplaćeni kapital, bilans stanja i bilans uspeha i dr.

organ izdaju certifikat sa kojim se potvrđuje da su obavljene sve potrebne radnje koje prethode spajanju u skladu sa odgovarajućim propisima. Zakonitost finalnog dela spajanja i osnivanja SE nadzire sud, notar ili drugi nadležni organ zemlje članice predloženog sedišta SE.

Osnivanje SE putem sticanja-pripajanjem (akvizicijom) proizvodi sledeće posledice:

- sva imovina i dugovi preuzetog privrednog društva se prebacuje na sticajno društvo,
- akcionari preuzetih (stečenih) društava postaju akcionari sticajnog društva,
- društvo koje je preuzeto prestaje da postoji,
- sticajno društvo dobija formu SE.

Osnivanje SE putem spajanja proizvodi sledeće:

- sva imovina i dugovi društava koja se spajaju prebacuju se na SE,
- akcionari društava koja se spajaju postaju akcionari SE,
- društva koja se spajaju prestaju da postoje.

2. Osnivanjem **zajedničkog holdinga evropske kompanije** od najmanje dva akcionarska društva ili društva sa ograničenom odgovornošću iz različitih država članica EU.

Akcionarska društva i društva sa ograničenom odgovornošću, od kojih se osniva zajednička holding evropska kompanija, moraju biti prethodno osnovane po pravu zemlje članice EU, sa sedištem unutar različitih država EU pod uslovom da je svako od njih:

- regulisano pravom različite zemlje članice i
- najmanje dve godine posedovalo društvo filijala koje je regulisano pravom druge zemlje članice ili filijalu koja se nalazi u drugoj zemlji članici.

Organi društva koji vode aktivnost na osnivanju zajedničke holding evropske kompanije, obavezni su da sačine nacrt uslova za formiranje SE holdinga. Nacrt uslova sadrži izveštaj u kome se opravdavaju pravni i ekonomski aspekti osnivanja i ukazuje na sve implikacije koje ovo osnivanje ima na zaposlene i akcionare. Takođe, nacrt uslova ima i sve elemente koji se traže kod istog ovakvog akta prilikom osnivanja SE spajanjem (ime i sedište svakog društva koje se spaja, kao i sedišta koja se predlažu za SE, uslovi prenosa akcija u SE, od kog datuma će posedovanje akcija SE omogućavati akcionarima da učestvuju u dobiti i drugim posebnim uslovima koji bi mogli da utiču na takvo pravo, statut SE i dr.).

Da bi se ispitala realnost nacrtu uslova za osnivanje SE neophodno je da jedan ili više eksperata, koji su postavljeni ili sa čijim postavljenjem su se saglasili sudski ili administrativni organi zemlje članice EU čijim propisima podleže svako društvo, sačini pismeni izveštaj za akcionare društava od kojih se osniva SE holding. U izveštaju treba da se ukaže na, eventualne, teškoće u vrednovanju kapitala, kao i da li je odnos razmene akcija korektan i pošten.

Nacrt uslova za osnivanje SE holdinga se mora objaviti najmanje mesec dana pre održavanje skupštine koja treba da odluči o njegovom usvajanju. Objavljivanje se vrši na način koji je predviđen u nacionalnom pravu svake zemlje članice na čijim se teritorijama nalazi sedište društava od kojih se osniva SE kompanija.

Svi akcionari društava, koja su pristupila osnivanju SE holdinga se moraju, u roku od tri meseca, obavestiti kako bi se izjasnili da li imaju nameru da sa svojim akcijama učestvuju u osnivanju SE holdinga. Ovaj rok se može produžiti za još mesec dana. Ukoliko su se akcionari izjasnili, u ostavljenom roku, da prenose minimalni iznos akcija koji je predviđen nacrtom uslova za osnivanje, kao i ukoliko su ispunjeni i svi ostali uslovi, stvorena je mogućnost za osnivanje SE holdinga. Akcionari čiji se doprinos za osnivanje SE holdinga sastoji u hartijama u vrednosti, dobiće akcije SE holdinga.

Kada se sprovedu sve opisane formalnosti i ispune svi uslovi, SE holding može biti registrovan.

3. Osnivanjem **zajedničkih društava kćeri** sa statusom evropske kompanije, od najmanje dve kompanije iz država članica EU, je treći način nastanka SE.

4. Promenom (konverzijom) pravne forme nacionalnih akcionarskih društava u evropsku kompaniju. Dakle, akcionarsko društvo koje je osnovano po pravu zemlje članice EU, koje ima svoje sedište i glavnu upravu unutar EU, može se transformisati u SE društvo ako je najmanje dve godine imalo društvo kćerku koje je „podvrgnuto“ pravu druge zemlje članice EU.

Promena (konverzija) pravne forme akcionarskog društva u SE ne dovodi do zatvaranja AD, niti do stvaranja novog pravnog lica. Istovremeno sa promenom pravne forme, sedište društva ne može biti premešteno iz jedne zemlje članice u drugu zemlju članicu.

Što se tiče procedure formiranja SE putem konverzije, ona je identična sa procedurom formiranja SE spajanjem ili pripajanjem.⁷

3. ORGANI SE

Organi SE su: generalna skupština akcionara, nadzorni upravni organ ili administrativni organ.

3.1. Generalna skupština

Generalnu skupštinu SE kao akcionarskog društva, čine akcionari.

⁷ Procedura je identična kada su u pitanju izrada nacrta uslova konverzije, kao i izveštaja o opravdanosti konverzije, objavljivanje uslova konverzije, kontrola postupka konverzije, donošenje odluke o konverziji i dr.

Generalna skupština odlučuje o pitanjima koja su utvrđena Uredbom o Statutu SE,⁸ kao i o pitanjima koja su utvrđena zakonodavstvom zemlje članice EU u kojoj se nalazi sedište SE.

Osnovno je pravilo da se organizacija i vođenje generalne skupštine, kao i postupak glasanja, regulišu pravom koje se primenjuje na akcionarska društva u zemlji članici u kojoj SE ima sedište, osim ukoliko nije drugačije odedeno Uredbom o statutu SE.

Generalna skupština se održava najmanje jednom u toku svake kalendarske godine (redovna skupština). Generalna skupština se može održavati i češće ako je tako predviđeno pravom države članice EU u kojoj SE ima svoje sedište. Skupštinu saziva upravni, administrativni ili nadzorni organ, ili bilo koji drugi organ koji je utvrđen nacionalnim pravom koje se primenjuje na AD u zemlji članici u kojoj SE ima sedište. Ukoliko je skupština već sazvana, jedan ili više akcionara koji zajedno imaju najmanje 10% akcija SE (ili manje ako dozvoljava nacionalno zakonodavstvo) upisanog kapitala, mogu zahtevati da se na dnevni red skupštine uvrsti razmatranje dodatnih pitanja.

Jedan ili više akcionara koji zajedno imaju najmanje 10% akcija SE (ili manje ako dozvoljava nacionalno zakonodavstvo) upisanog kapitala, mogu zahtevati da se sazove generalna skupština (vanredna skupština) sa dnevnim redom koji predlože. Ako skupština ne bude održana u roku od dva meseca, sudski ili administrativni organ može dati nalog da se skupština sazove ili ovlasti akcionare koji su zahtevali održavanje skupštine da sazovu skupštinu.

Odluke na skupštini se donose većinom svih glasova, osim kada se glasa za izmene statuta SE kada je potrebna najmanje dve trećine glasova za punovažnu odluku.

Kada SE ima više vrsta akcija, odluka je punovažna kada predstavnici svake vrste akcija glasaju odvojeno za tu odluku.

3.2. Uprava SE

Statutom SE predviđene su dve mogućnosti koje osnivači mogu da iskoriste i to:

1) **Dvodomni sistem**,⁹ koji ima dva organa i to: Upravni odbor i nadzorni odbor. Upravni odbor je odgovoran za upravljanje SE. Članove upravnog odbora postavlja i razrešava nadzorni odbor, s tim što države članice EU mogu predvideti da se na njihovoj teritoriji članovi upravnog odbora SE postavljaju i razrešavaju na generalnoj skupštini, pod istim uslovima kao i kod akcionarskih društava koja imaju sedište na njenoj teritoriji.

⁸ U Uredbi o Statutu SE nije na jednom mestu taksativno nabrojana celokupna nadležnost Generalne skupštine, već se ona navodi u okviru regulisanja drugih pitanja, kao što su: izbor organa, usvajanje godišnjeg i konsolidovanog računa, statusnih promena, prestanku SE i dr.

⁹ Naziva se i dvostopeni sistem ili sistem dvostruke odgovornosti.

Broj članova upravnog odbora se utvrđuje statutom SE, s tim što zemlje članice EU mogu svojim propisima utvrditi najmanji i najveći broj članova upravnog odbora.

U statutu SE utvrđene su određene zabrane na osnovu klauzule konkurencije koje se ogledaju u nemogućnosti da jedno lice može istovremeno da bude član upravnog i član nadzornog odbora u istom SE. Izuzetak od ovog pravila je kada nadzorni organ nominuje jednog od svojih članova da deluje kao član upravnog odbora u slučaju kada je upražnjeno mesto u upravnom odboru, s tim što je funkcija delegiranog lica u nadzornom odboru u tom periodu suspendovana.

Nadzorni odbor nadgleda rad upravnog odbora, s tim što postoji izričita zabranjena upravljanja SE od strane nadzornog odbora. Članove nadzornog odbora postavlja skupština SE. Prvi članovi nadzornog odbora mogu biti određeni u statutu SE.

Broj članova nadzornog odbora i pravila za njihovo određivanje utvrđuju se statutom, s tim što zemlje članice EU mogu svojim propisima utvrditi najmanji i najveći broj članova. Nadzorni odbor iz redova svojih članova bira predsednika i on ne može biti lice koje je predstavnik zaposlenih.¹⁰

U vršenju funkcije nadzora nad radom i poslovanjem SE, nadzorni odbor može preduzeti i organizovati sve istražne radnje koje su za to neophodne.

Upravni odbor je dužan da podnosi redovne izveštaje nadzornom odboru o ostvarenom poslovanju, kao i o napretku i perspektivama razvoja i poslovanja SE i to najmanje jednom u tri meseca, a ako je to potrebno, upravni odbor će po hitnom postupku dostaviti nadzornom odboru sve informacije koje su potrebne za vršenje nadzora.

2) Jednodomni sistem,¹¹ koji ima samo jedan organ, upravni odbor.¹² Broj članova ovog organa i pravila za njihovo određivanje utvrđuje se Statutom SE i taj broj ne može biti manji od tri tamo gde je učešće zaposlenih regulisano u skladu sa Direktivom EU.¹³ Članove upravnog odbora postavlja skupština SE, dok se članovi prvog upravnog odbora mogu odrediti u Statutu SE. Predsednika bira upravni odbor iz redova svojih članova.

Upravni odbor ima obavezu da održava sednice najmanje jednom u tri meseca na kojima razmatra sva bitna pitanja iz oblasti rada i poslovanja SE a naročito napredak i perspektive razvoja.

Pored pojedinačnih odredbi koje regulišu bilo jednodomni ili dvododni sistem uprava, postoji zajednička pravila koja su jedinstvena za oba sistema uprave, o čemu će u daljem radu biti reči.

¹⁰ Ovo je u situaciji kada radnici biraju svoje predstavnike u nadzorni odbor.

¹¹ Naziva se još jednostepeni sistem ili sistem jednostruke odgovornosti.

¹² U Statutu SE organ u jednodomnom sistemu se naziva administrativni organ upravljanja SE.

¹³ Direktiva 2001/86.

Članovi uprave postavljaju se na period koji je utvrđen Statutom SE, s tim što taj period ne može biti duži od šest godina. Nakon isteka mandata, članovi uprave mogu biti ponovo birani više puta na isti period. Statutom SE se može predvideti da članovi organa budu druga privredna društva ili pravna lica a koje će predstavljati ovlašćena fizička lica i obavljati njihove funkcije u tim organima. Ukoliko se Statutim SE ne utvrdi drugačije, što se tiče kvoruma i donošenja odluka važi sledeće:

- za kvorum je potrebno da je prisutna ili zastupljena najmanje polovina članova, za donošenje odluka potrebna je većina prisutnih članova ili njihovih zastupnika,
- glas predsedavajućeg organa ima presudnu ulogu u odlučivanju u slučaju podeljenih glasova.

Članovi uprave su odgovorni za gubitak ili štetu koju su naneli SE u skladu sa propisima koji se primenjuju na akcionarska društva u zemlji članici EU u kojoj SE ima sedište.

Po prestanku funkcije u organima, bivši članovi tih organa imaju obavezu da čuvaju sve informacije koje se odnose na SE a čije otkrivanje bi nanelo štetu poslovnim interesima SE.¹⁴

4. PRESTANAK SE

SE može prestati u apsolutnom smislu putem likvidacije, nesolventnosti, obustave plaćanja ili sličnim postupcima. Na prestanak SE se primenjuju pravna pravila nacionalnih zakonodavstava koja se odnose na akcionarska društva zemalja u kojima se nalazi sedište SE.

SE može prestati u relativnom smislu na taj način što će se konvertovati u akcionarsko društvo koje je subjekt prava zemlje članice EU u kojoj se nalazi njegovo sedište.

Konverzija se vrši na sledeći način:

- nadležni organ SE izrađuje nacrt uslova konverzije i izveštaj sa objašnjenjem i opravdanjem pravnih i ekonomskih aspekata konverzije i ukazuje na posledice za akcionare i zaposlene,
- zatim se nacrt uslova konverzije objavljuje na odgovarajući način u svakoj zemlji članici, najmanje mesec dana pre održavanja skupštine na kojoj će se odlučivati o ovom pitanju.
- nezavisni eksperti će utvrditi da li društvo poseduje odgovarajući kapital koji se traži nacionalnim zakonodavstvima,
- na kraju, skupština SE odobrava nacrt uslova konverzije i statut akcionarskog društva.

¹⁴ Ovde je u pitanju čuvanje poslovne tajne.

ZAKLJUČAK

Ideja o stvaranju nadnacionalnog privrednog društva u formi akcionarskog društva realizovana je Uredbom o Statutu evropske kompanije (SE).

Statutom SE nisu mogla biti regulisana sva pitanja SE na nadnacionalnom nivou, te je rešenje pojedinih pitanja prepušteno nacionalnim zakonodavstvima članica Evropske unije.

Osnivanje SE se može izvršiti na teritoriji EU od strane akcionarskih društava i/ili društava sa ograničenom odgovornošću, na nekoliko načina **i to:** pripajanjem (fuzijom), osnivanjem zajedničkog holdinga SE, osnivanjem zajedničkog društva kćeri sa statusom SE i promenom (konverzijom) pravne forme nacionalnih akcionarskih društava u SE.

Organi SE su: generalna skupština, kao organ vlasnika i uprava koja može biti organizovana po dvodomnom sistemu (upravni odbor i nadzorni odbor) ili po jednodomnom sistemu (upravni odbor).

SE može prestati u apsolutnom smislu putem likvidacije, nesolventnosti, obustave plaćanja ili u formalnopravnom smislu, na taj način što će se SE konvertovati u akcionarsko društvo koje je subjekt prava zemlje članice EU u kojoj se nalazi njegovo sedište.

Miroslav Milosavljević, Ph.D.

Slobomir P. Univerzitet, Republika Srpska

European Company

A b s t r a c t

In this paper, the author deals with the issue of European company, from the initial idea of its creation as a business entity of a joint-stock type with transnational and supranational features. This practically means that a European company should exist and operate on the territories of several countries and that its entire legal regulations are out of national legislatures, being applicable to all parts of the European company based in different countries of the European Union. As it turns out that it is not possible to create supranational legal regulations, the author further deals with the issue of demarcation of supranational and national by means of references and options. This paper expresses a due interest in setting up a European company, managing it and dissolving it.

Key words: European company, national, supranational, setting up and responsibility.

Literatura

1. Popović, V. i Vukadinović, R.: *Međunarodno poslovno pravo*, Banja Luka-Kragujevac, 2005.
2. Vasiljević, M.: *Kompanijsko pravo*, Centar za publikacije Pravnog fakulteta, Beograd, 2005.
3. Vilus J., Carić S., Šogorov S., Đurđev D., Divljak D.: *Međunarodno privredno pravo*, Novi Sad, 2008.
4. Uredba (Pravilo) o Statutu evropske kompanije (SE) br. 2157/2001 koju je doneo Savet Evropske Unije dana 8. oktobra 2001. godine, koja je objavljena u „Sl. listu EZ“, br. L 294 od 10. novembra 2001. godine.